

INNEHÅLL

Utflyttningens
utmaningar s.2

Vad är utflyttning
av tjänster? s.2

Aktuella trender
– USA s.3

Debatten om
utflyttningens
effekter s.4

Expansion utomlands
inom IT-sektorn s.5

FoU internationaliseras
alltmer – Kina
intressant s.6

Policy-utmaningar
– USA och Sverige s.7

Källor s.8

Kunskapsintensiva arbeten flyttar ut

– trender inom IT och FoU i USA

Magnus Karlsson

ITPS, Washington D.C.
April 2005

De arbetstillfällen som flyttar utomlands från USA och andra OECD-länder håller på att ändra karaktär. Det gäller numera inte bara arbeten inom tillverkningsindustrin utan även yrken inom IT-området och även vissa kvalificerade forsknings- och utvecklingsarbeten.

Genom att satsa på den strukturrationalisering som följer av utflyttning har Sverige och andra utvecklade industriländer kunnat stärka sin konkurrenskraft. Strategin har varit att investera i utbildning och innovation för alltmer kunskapsintensiva arbeten. Vad händer när även de högt värderade arbetena börjar flytta utomlands?

Artikeln beskriver situationen i USA där trenden är tydlig men effekterna på ekonomin ännu är små. För ett land som Sverige, med en tradition av stora internationella företag, kan effekterna av utflyttningen bli mer genomgripande. Politiken kan påverka företagens beslut genom att stärka Sverige som attraktivt lokaliseringalternativ för kunskapsintensiv tjänsteproduktion i en globaliserad ekonomi. För att förstå utflyttningens omfattning och långsiktiga betydelse för den ekonomiska tillväxten krävs förbättrad statistik och ytterligare analys.

Välkommen till Tillväxtpolitisk utblick, en publikation från ITPS

I Tillväxtpolitisk utblick presenterar vi korta, tematiska artiklar om aktuella och tillväxtrelevanta frågor. Tidskriften är tänkt att tjäna som ett komplement till våra mer omfattande rapporter och korta nyhetsbrev.

Vår avsikt är att skapa ett forum för aktuella tillväxtpolitiska frågor. Innehållet i Tillväxtpolitisk utblick ska ha nyhetsvärde, ge nya vinklar på kunskap, vara av intresse för nyckelpersoner inom olika ämnesområden och ha stor relevans för den tillväxtpolitiska agendan i Sverige.

Artiklarna är skrivna av ITPS analytiker och ibland av särskilt inbjudna skribenter, och de förhandsgranskas av personer med fackkunskap. Innehållet speglar ITPS omvärldsanalys och projektverksamhet i Sverige och i utlandet. De teman vi tar upp kan variera, liksom källorna.

För att hålla hög kvalitet och relevans vill vi uppmuntra till en dialog mellan läsare och intressenter. Synpunkter och förslag på teman är alltid välkomna då vi är måna om att utveckla en så bra och läsbar produkt som möjligt.

Välkommen att kontakta redaktör *Anders Östhol* på e-postadress: anders.osthol@itps.se

För kostnadsfri prenumeration kontakta:

Marianne Löfgren, marianne.lofgren@itps.se

Utflyttningens utmaningar

Vilka arbeten blir kvar när resten har flyttat ut? "Kanske kan vi alla bli pizzabud" föreslogs i en uppmärksammat artikel i Washington Post i mars 2004. Alla arbetstillfällen låter inte flytta på sig, men är det de arbetena vi vill ha?

Tidigare studier från ITPS slår fast att det ökande utlandsägandet i Sverige har varit bra för produktivitet och FoU (ITPS 2005). Vi kan däremot inte dra några slutsatser om de långsiktiga effekterna på den svenska ekonomin av t.ex. ökad import av kunskapsintensiva tjänster eller ökade FoU-investeringar utomlands. Om Sverige ska förbli konkurrenskraftigt behöver vi bättre förstå utflyttnings- och investeringsdynamiken och vilka politiska alternativ som finns. Hur stor är omfattningen och vad är det för typ av verksam-

heter som flyttar? Hur agerar företag i Sverige och hur agerar utländska investerare? Följer kunskapsintensiv verksamhet så småningom med när tillverkningsvärdet flyttat utomlands? Den övergripande utmaningen är att säkerställa att det uthålligt kan skapas värde i Sverige när företaget och arbetstagare alltmer ingår i globala nätverk. Hur kan politiken bidra till gynnsamma förutsättningar för verksamhet som skapar ett högre värde och ger kvalificerade arbetstillfällen i Sverige?

Artikeln ger en översiktlig bild av utflyttningen av kunskapsintensiva arbeten i USA med syftet att bidra till den svenska diskussionen om internationaliseringens utmaningar.

Vad är utflyttning av tjänster?

Det finns ingen allmänt accepterad definition på vad som menas med utflyttning av tjänsteverksamhet (här *offshoring*). Ofta används termen för att beskriva ett företags, eller en statlig aktörs, beslut att ersätta en inhemskt producerad tjänst (inom organisationen eller från en underleverantör) med import av en tjänst producerad utomlands. De arbetstillfällen som var kopplade till tjänsteproduktionen kan då sägas flytta utomlands. En annan aspekt av begreppet betonar ett företags beslut att investera, och därmed skapa arbetstillfällen, utomlands. De tjänster som produceras kan sedan importeras till ursprungslandet eller säljas på andra marknader. Det är viktigt att notera att begreppet utflyttning delvis är missvisande eftersom dessa handels- och investeringsflöden inte alltid innebär en direkt förflyttning av arbetstillfällen.

Ofta skiljer man på två typer av utflyttning. Utflyttningen kan dels genomföras inom det egna företaget (kallas då t.ex. *offshore in-house sourcing*) eller kontrakteras ut till ett annat företag eller organisation (*offshore outsourcing*).

När man talar om utflyttning förutsätts det vanligtvis att produktion och arbetstillfällen i hemlandet påverkas negativt vilket inte nödvändigtvis är fallet. Två exempel: För det första kan tjänsteimport innebära att ett företag blir konkur-

renskraftigare på den egna marknaden och därmed bevarar eller ökar antalet arbetstillfällen. För det andra kan det vara svårt att avgöra om en investering i hemlandet hade varit ett tänkbart alternativ eftersom företagen kan ha specifika motiv för en utlandsinvestering. Är det t.ex. fråga om substitut eller komplement?

De tjänster som flyttas finns ofta inom IT-sektorn, allt från enklare dataprogrammering till utveckling av kundanpassade system. En annan kategori är IT-relaterade affärsfunktioner som registrering av data, lönehantering och olika former av telefonsupport.

Företagen flyttar i allt högre utsträckning även ut delar av sin kärnverksamhet, inklusive forskning och utveckling (FoU) inom bl.a. IT-, läkemedels- och verkstadsindustrin. Det kan t.ex. vara medicinsk forskning, utveckling av telekommunikationssystem eller design av olika komponenter.

Till sist noteras utflyttning av andra kunskapsintensiva yrken som kan utföras med hjälp av telefon eller Internet, t.ex. medicinska specialister (radiologer), advokater och finansanalytiker.

Den statistik som finns, inte bara i USA utan även internationellt, är ofullständig och kan inte på ett bra sätt kvantifiera hur många kunskapsintensiva arbetstillfällen som går förlorade och vilka nya som skapas när verksamhet flyttar.

Inom importen av externa affärs-, professionella och tekniska tjänster ökade andelen FoU med 84 procent mellan 1997 och 2002 till drygt sju miljarder kronor.

Aktuella trender – USA

I en rapport från General Accountability Office (GAO), kongressens revisions- och utvärderingsmyndighet, konstaterades att utflyttningsfenomenet är en växande trend men att inverkan på den amerikanska ekonomin som helhet än så länge är ringa (GAO 2004).

Tjänsteimporten ökar enligt siffror från Department of Commerce. Den amerikanska importen av affärs-, professionella och tekniska (APT) tjänster visar en ökning med 77 procent till nästan 266 miljarder¹ kronor mellan 1997 och 2002. Under samma period ökade exporten av samma tjänster med 49 procent. Sammantaget har dock USA ett handelsöverskott på tjänsteområdet.

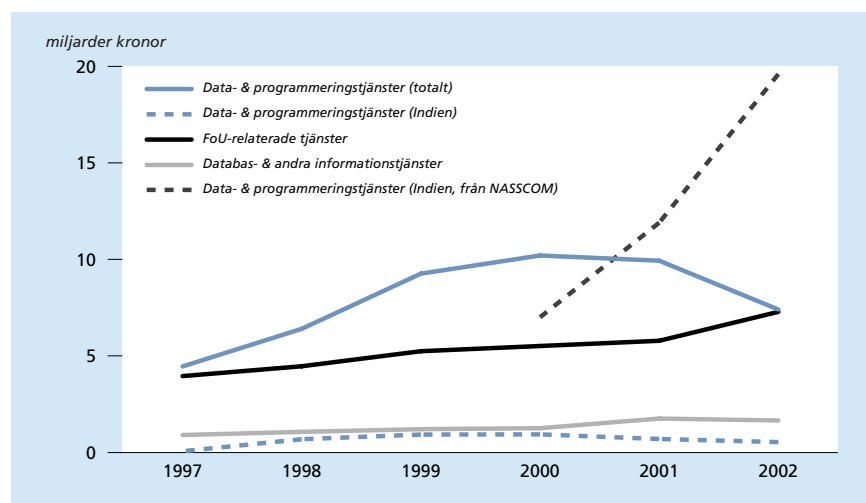
Största delen av den totala APT-tjänsteimporten skedde inom multinationella företag och resten, 77 miljarder kronor eller 29 procent, var import från utländska externa företag. Av den externa importen stod Kanada, Storbritannien och Japan som avsändare för ungefär hälften. Exempelvis

Indien kommer först på åttonde plats och utgör endast två procent av denna import.

Inom importen av externa affärs-, professionella och tekniska tjänster ökade andelen FoU med 84 procent mellan 1997 och 2002 till drygt sju miljarder kronor. Data- och programmeringstjänster hade en kraftigare ökning i början av perioden för att sedan minska och sluta på runt sju miljarder kronor 2002. En förklaring till denna utveckling är behovet av programmeringstjänster i samband med millennieskiftet. Ökningen syns mycket tydligt i importen från Indien som ökade kraftigt 1998 för att sedan minska efter år 2000.

Det faktum att importen från Indien minskade med 43 procent mellan 2000 och 2002 har gjort att statistiken ifrågasatts. Siffror från den indiska industriorganisationen NASSCOM pekar dramatiskt åt andra hållet: en ökning av exporten till USA med 180 procent till hela 20 miljarder kronor år 2002 (Se Figur 1).

FIGUR 1 Amerikansk import av vissa tjänster från externa företag, 1997–2002 (miljarder kronor)

Källor:
Department of Commerce,
NASSCOM.

Tittar man på amerikanska direktinvesteringar i utvecklingsländer som tillhandahåller utlokaliserade tjänster (t.ex. Indien och Filippinerna) så är satsningarna relativt små. I förhållande till de totala utlandsinvesteringarna ligger de på runt fyra procent eller mindre för respektive land. Investeringarna är koncentrerade till tillverkningssektorn och största delen av tjänsteproduktionen säljs till andra länder och alltså inte till USA.

Department of Commerce för också statistik över hur amerikanska multinationella företag fördelar arbetstillfällena och tillgångar mellan USA och utlandet. Data visar att andelen anställda i USA har minskat något under det senaste decenniet även om 71 procent av arbetstillfällena fortfarande finns i USA och endast tio procent i utvecklingsländer (2001). Av arbetstillfällena utanför USA ökar antalet i utvecklingsländerna snabbare (sju procent

¹ En dollar motsvarar 7 kronor i artikeln.

Värdet av den statliga upphandlingen på utlandsproducerade tjänster ökade med 64 procent mellan 1999 och 2003 till 77 miljarder kronor.

Flera yrken som förknippas med utflyttning, t.ex. IT-sektorn, har visat en minskning av antalet arbeten som är större än genomsnittet sedan 2001.

per år) än i de utvecklade länderna (tre procent). Statistiken visar inte om ökningarna utomlands ersätter verksamhet i USA eller påverkar exportmöjligheterna för USA-baserad produktion.

Tillgängliga data för statlig upphandling av tjänster från utlandet har också flera brister men illustrerar en uppåtående trend. Värdet av den statliga upphandlingen på utlandsproducerade tjänster ökade med 64 procent mellan 1999 och 2003 till 77 miljarder kronor.

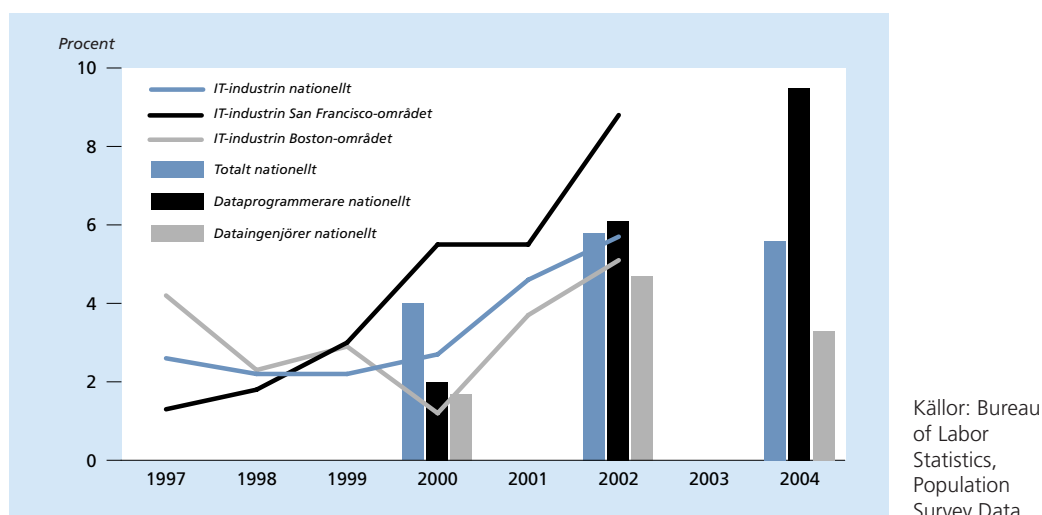
Antalet uppsägningar har ökat sedan 1999 enligt statistik från Department of Labor. Uppsägningar relaterade till utflyttning utgjorde dock bara en

bråkdel, ungefär en procent eller 13 000 personer, av det totala antalet uppsägningar under 2003.

Flertalet av de förlorade arbetena fanns inom tillverkningssektorn. Statistiken har uppenbara brister bl.a. eftersom småföretag (under 50 anställda) inte finns med och endast större uppsägningar behöver rapporteras.

Flera yrken som förknippas med utflyttning, t.ex. inom IT-sektorn, har visat en minskning av antalet arbeten som är större än genomsnittet sedan 2001. Förklaringarna kan inte specifikt kopplas till utflyttning utan beror också på den ekonomiska tillbakagången, "IT-bubblan" kring milleniumskiftet och produktivitetsökningar (Se Figur 2).

FIGUR 2 Arbetslösheten i USA (i procent) inom vissa yrken, 2000–2004 (staplar) och inom IT-industrin och vissa regioner, 1997–2002 (linjer)

Debatten om utflyttningens effekter

Utflyttning av arbetstillfällen har varit en kontroversiell politisk fråga i USA under det senaste året. Färre jobb än förväntat har skapats under den ekonomiska återhämtningen och det har bidragit till ett högre tonläge i debatten. Åtgärder för att förhindra utflyttning har föreslagits i över 30 delstater. Kritiken mot dessa protektionistiska åtgärder har varit stark från många republikaner och frihandelsanhängare.

Många bedömare, däribland Bush-administrations ekonomiske rådgivare Gregory Mankiw, är eniga om att utflyttningen i längden har positiva effekter på ekonomin. De långsiktiga effekterna är mer diffusa, men innebär fördelar som t.ex. lägre priser för konsumenterna, högre produk-

tivitet, fler arbeten inom sektorer som använder utlokaliserade tjänster och en generell högre tillväxt i den amerikanska ekonomin.

Utflyttning drivs på av ett växande konkurrenstryck för att reducera kostnader och resulterar i bortrationaliserade arbetstillfällen.

Under 1990-talet har IT-användningen inom flera samhälls- och industrisektorer ökat på grund av sjunkande priser på datorer och annan IT-utrustning. Resultatet är ökad produktivitet. Utflyttning av IT-tjänster kommer att sänka kostnaderna för IT-lösningar ytterligare och ge utrymme för en andra våg av produktivitetstillväxt. Det ger i sin tur utrymme för en växande ekonomi och fler arbetstillfällen (Mann 2003).

Antalet amerikanska dataprogrammeringsarbeten som berörts de senaste tre åren har ökat från 27 000 till 80 000, de utgör 2,7 procent av USA:s tre miljoner dataprogrammerare.

Motiv till att flytta utomlands är kostnadsläget men har också att göra med framväxten av nya marknader. En del företag kan minska sina kostnader med så mycket som hälften.

Under det senaste året har en ny trend noterats. Företag baserade utomlands startar verksamhet i USA och anställer amerikaner.

Expansion utomlands inom IT-sektorn

IT-sektorn har än så länge påverkats mest av utflyttning. Även om åsikterna ibland går starkt isär så är det klart att det i dagsläget rör sig om förhållandevis få arbetstillfällen. Det saknas tillförlitlig statistik, men det finns gott om uppskattningar av hur många arbeten som är berörda. Konsulternas branschvisa uppskattningar går vitt isär.

Global Insight har på uppdrag av Information Technology Association of America (ITAA) gjort bedömningar av utflyttningens omfattning och effekter mellan 2000 och 2003. Under perioden har 372 000 IT-relaterade arbeten försvunnit vilket motsvarade tio procent av alla arbetstillfällen inom sektorn. Av dessa kan endast drygt 100 000, mindre än tre procent av alla IT-arbeten, relateras till utflyttning (Global Insight 2004). Dessa siffror ska ställas i relation till den totala amerikanska arbetsmarknaden som består av över 140 miljoner människor och det faktum att 35 miljoner nya arbeten har skapats de senaste tio åren.

När det gäller utflyttning av IT-relaterade tjänster är Indien största landet och engagerar idag ungefär 200 000 personer. USA är viktigaste kunden och står för 70 procent av tjänsteexporten från Indien. Som ett exempel på expansionstakten har det indiska IT-företaget Wipro med kunder som General Motors, Delta Airlines och Microsoft, vuxit från 7 000 till nästan 32 000 anställda mellan 2000 till 2004. Även nordiska företag köper tjänster i Indien. TeliaSonera har lagt ut närmare tio procent av sitt IT-tjänstebehov till indiska företag (Ny Teknik 2004a).

Antalet amerikanska dataprogrammeringsarbeten som berörts de senaste tre åren har ökat från 27 000 till 80 000, det utgör 2,7 procent av USA:s tre miljoner dataprogrammerare. Störst är risken för att en miljon IT-anställda som utför enklare programmeringsarbeten berörs av omlokalisering. Här har lönerna i USA sjunkit med 15 procent sedan 2002 och 18 procent av dessa arbetstillfällen har flyttat utomlands fram till 2010. IT-yrken, t.ex. projektledare, konsulter och affärsanalytiker är mindre sårbara. Dessa yrkeskategorier är svårare att flytta utomlands på grund av kraven på närhet till kunderna.

De mest kunskapsintensiva och välbetalda jobben inom IT-sektorn är systemarkitekter och forskare. Systemarkitekterna är några tusen och utflyttning är inte aktuellt. Däremot bland forskarna, som idag är ungefär 25 000 inom universitet och företag, kan vi förvänta oss en ökad utflyttning (Business Week 2004a).

Silicon Valley i Kalifornien pekas ut som speciellt känsligt vad det gäller utflyttning av kunskapsintensiva arbetstillfällen. Minst 37 olika yrkeskategorier påstås vara hotade. Förutom inom dataprogramområdet gäller det t.ex. hantering av försäkringsärenden, radiologiska experter och legala tjänster. Regionens höga löneläge är en bidragande orsak till utflyttningstrycket.

Totalt sett har Kalifornien tappat 200 000 arbetstillfällen inom riskkategorierna mellan 2001 och 2003. Arbetslösheten inom IT-sektorn (dataexperter och systemanalytiker) år 2003 låg på högsta nivån någonsin (5,2 procent) för hela USA (Se Figur 2). Studier visar dock att detta till ganska liten del beror på utflyttade arbetstillfällen (Bardhan & Kroll 2003).

Motiv till att flytta utomlands är kostnadsläget men har också att göra med framväxten av nya marknader. En del företag kan minska sina kostnader med så mycket som hälften. Vissa arbetsuppgifter utförs inte bara billigare utan också snabbare och med högre kvalitet. En brittisk bank uppgav att deras call center i Indien kunde hantera 20 procent fler transaktioner med tre procent högre tillförlitlighet än deras hemmakontor (Agrawal et al. 2003). Andra motiv för utflyttning av denna typ av tjänster kan vara behovet av att kunna erbjuda service dygnet runt. Ett företag i Indien kan svara på samtal från amerikanska kunder på natten, något som t.ex. dataföretaget Dell utnyttjar.

Under det senaste året har en ny trend noterats. Företag baserade utomlands startar verksamhet i USA och anställer amerikaner. Motivet är framförallt att stärka kundkontakterna och att möta amerikanska krav på att företagen har en bas i USA. Dessutom bidrar lokaliseringen till att minska den negativa publicitet som utflyttningen av arbetstillfällen fört med sig. Wipro har anställt 300 konsulter i USA och har planer på att utöka. Ett annat indiskt IT-företag, Infosys, har startat ett dotterbolag i Kalifornien och planerar att anställa 500 personer under de kommande två åren (Business Week 2004b).

Konsultföretaget Global Insight bedömer att utflyttningens marknad för dataprogram och IT-tjänster kommer att öka med nära 26 procent årligen, från 70 till 217 miljarder kronor mellan 2003 och 2008. Andelen utlandsproduktion ökar således under perioden från två till sex procent av den totala marknaden. Kostnadsbesparingarna antas öka från 49 till 147 miljarder kronor som ett direkt resultat av utflyttningen under perioden. Enligt en makroekonomisk simulerings-

modell kommer BNP år 2008 att bli över 868 miljarder kronor högre (motsvarande drygt 0,1 procent) än om ingen utflyttning förekommit.

Fram till 2008 förväntas ett nettotillskott på över 300 000 nya arbeten på den amerikanska arbets-

marknaden tack vare utflyttning. Inom dataprogram- och IT-tjänstesektorn kommer 500 000 nya arbeten att skapas under samma period. Hälften av dessa hamnar i USA, hälften utomlands, enligt studien (Global Insight 2004).

FoU internationaliseras alltmer – Kina intressant

När det gäller internationalisering av forskning och utveckling (FoU) är trenden tydlig men svår att mäta. Antalet investeringar i Asien har ökat dramatiskt de senaste tre till fyra åren även om antalet kvalificerade FoU-arbeten är betydligt färre än antalet mindre krävande IT-arbeten som t.ex. programmering och dataregistrering. Analytiker från bl.a. konsultföretaget Gartner tror att skillnaderna kommer att minska när fler FoU-arbeten följer efter (Computerworld 2004).

Mellan 1999 och 2004 har de forskningsintensiva företagens andel av FoU-investeringar på hemmaplan minskat från 78 till 75 procent (CEB 2004). Investeringarna flyttar österut, främst till Kina (ökade 1,5 procent) men också till Indien och östra Europa (ökade 0,3 procent vardera), samtidigt som investeringsnivåerna minskar i USA (ner 3,5 procent) och västra Europa (ner 1,0 procent).

Bland de företag som gjort FoU-investeringar i Kina och Indien har andelen forskning i förhållande till totalt FoU ökat från nio till 23 procent mellan 1999 och 2004. När företagen tillfrågades var nya investeringar planeras de kommande fem åren är Kina i särklass populärast. Över 90 procent av företagen planerade att öka både forskning och utveckling i Kina. Indien och östra Europa kom på andra plats, men med tyngdpunkten på utvecklingsverksamhet. Mellan 60 och 70 procent av företagen svarade samtidigt att FoU-investeringarna kommer att förbli konstanta eller minska i Nordamerika, västra Europa och i Japan, Korea och Taiwan.

I Kina ligger den utländska FoU-verksamheten främst i Peking och Shanghai. I Peking är inriktningen främst informations- och telekommunikationsteknologi med företag som Alcatel, Nokia och Microsoft. Andelen strategiskt långsiktig FoU är också större i Peking än i Shanghai som har mer av ren utvecklingsverksamhet. Företag inom bil- och elektronikindustrin samt inom sektorer som medicinsk utrustning och dataprogram har lokaliserat utvecklingsverksamhet till Indien. Bangalore och området runt New Delhi är popu-

lärast och här finns företag som Motorola, General Motors, IBM och Intel (CEB 2004).

Både AstraZeneca och Ericsson ökar antalet anställda i Indien och Kina. Det är i första hand utvecklingsarbeten det handlar om. AstraZeneca har investerat 280 miljoner kronor i Indien för att bedriva utveckling av metoder för tuberkulosbehandling. Ericsson har gjort stora FoU-satsningar i Kina, framförallt i Peking och Shanghai. Tredje generationens mobiltelefonsystem är ett viktigt FoU-område. Enligt externa bedömare har investeringarna ökat med 25 procent per år från 2001 och kommer att uppgå till totalt 3,5 miljarder kronor 2005. Ericsson har idag ungefär 600 FoU-anställda och räknar snart med att ha 1 000 i Kina. Det är inte orimligt att anta att antalet arbetstillfällen ökar till runt 1 400, tio procent av företagets totala FoU-personal (Ny Teknik 2004b).

Kina har av flera skäl varit intressant för utländska FoU-investerare de senaste åren. Investeringarna motiverades i första fasen i huvudsak av marknadsnävaro. Numera bedrivs verklig FoU som en del av företagets kärnverksamhet i Kina. Det är IT- och telekommunikationssektorn som dominerar. Idag har de flesta ledande företag inom sektorn FoU-anläggningar i Kina. Över 200 FoU-centers, program och forskningslaboratorier har etablerats mellan 1990 och 2002 (Walsh 2003).

I ökad utsträckning motiveras investeringarna av högre teknisk kompetens och av tillgången på välutbildad arbetskraft. I Kina går över 400 000 studenter ut med en vetenskaplig eller ingenjörsexamen varje år. Dessutom återvänder ungefär 5 000 västerländskt utbildade kinesiska ingenjörer och vetenskapsmän till Kina varje år. FoU-infrastrukturen förbättras ständigt och teknikparker i Kina börjar bli konkurrenskraftiga alternativ till placeringar i USA och Europa. Kinas egna FoU-investeringar ökar kraftigt.

Företagen har systematiskt börjat internationalisera sin FoU-verksamhet. Inget tyder på att allt "flyttar ut". De utländska FoU-investeringarna

Bland de företag som gjort FoU-investeringar i Kina och Indien har andelen forskning i förhållande till total FoU ökat från nio till 23 procent mellan 1999 och 2004.

De amerikanska företagens FoU-investeringar utomlands ökar snabbare än inom USA, från 91 till 126 miljarder kronor mellan 1997 och 2001.

ska närmast betraktas som ett komplement i ett system av global arbetsfördelning. FoU-ledning, nya idéer och finansiering kommer även fortsättningsvis att komma från USA (Walsh 2003).

Utvecklingen kan avläsas i den övergripande FoU-statistiken. De amerikanska företagens FoU-investeringar utomlands ökar snabbare än inom USA, från 91 till 126 miljarder kronor mellan 1997 och 2001. Utflödet kompenseras av ett ännu större inflöde av FoU som under de senaste 15 åren hela tiden legat över utflödet (NSF 2004). Av de svenska företagens externa FoU-verksamhet utfördes 81 procent i utlandet 2003,

främst inom den egna koncernen. Det är en ökning med tio procentenheter från 2001 (SCB 2003, 2004)

Utländska FoU-investeringar innebär långtifrån bara fördelar. Kostnaderna för strategisk samordning av FoU i flera länder kan bli höga och det är ofta svårt att mäta resultat i förhållande till investeringarna i en global FoU-portfölj. Andra utmaningar är att hantera t.ex. geopolitiska risker, kulturskillnader, skydd av immateriella rättigheter, brister i teknisk infrastruktur, arbetsmarknads hinder och brist på lokal chefskompetens.

Policy-utmaningar – USA och Sverige

Brainard & Litan (2004) på Brookings föreslår fem punkter på den amerikanska policyagendan för att bemöta utflyttningen och dess effekter. För det första, förbättra den federala statistiken. Datainsamling om tjänstesektorn måste bl.a. fånga upp mindre transaktioner och ske mer regelbundet.

För det andra, säkerställa att USA är det mest attraktiva lokaliseringalternativet för kunskapsintensiv tjänsteproduktion och tillverkning. Skattesystemet behöver ses över. De federala investeringarna i FoU, framförallt inom fysik- och ingenjörsvetenskaperna har minskat under flera år – en utveckling som måste brytas.

Den tredje punkten pekar på behovet att förstärka det amerikanska utbildningssystemet, från förskolan till högre utbildning. Den nedåtgående trenden för antalet examina inom t.ex. fysik och matematik måste brytas.

För det fjärde, stimulera mer internationell handel, inte mindre. Det är nödvändigt att driva på öppnandet av marknader mer kraftfullt (t.ex. mot Indien) för att i längden kunna motivera den amerikanska öppenheten för tjänsteimport.

Den femte och sista punkten på policyagendan är den mest akuta. Anställda som blir av med jobben inom tjänstesektorn måste få samma rätt till utökad arbetslöshetsunderstöd och omskolningsmöjligheter som nu finns inom tillverkningssektorn.

Utflyttningsfrågorna har stått högt på den svenska politiska agendan och hittills har det mest hand-

lat om tillverkningsindustrin. Liksom i USA ser vi tecken på att utflyttningen ökar också av mer kunskapsintensiva arbetstillfällen inom tjänstesektorn. Utmaningarna att förbättra statistik och analys för politiska beslutsfattare samt att utvecklas till ett starkt lokaliseringalternativ gäller också för Sverige.

Den svenska innovationsstrategin pekar på behovet av att stärka det nationella FoU- och utbildningssystemet (Regeringskansliet 2004). Till skillnad från USA har Sverige ett väl utbyggt system för att hantera omställningen till nya arbeten. Samtidigt kan det visa sig vara svårare att bemöta den kunskapsintensiva utflyttningen med mer av omskolning och innovation. Sverige är inte ensamt om att vara kunskapsintensivt. Det finns flera stora utmanarländer och en nischning krävs. Det är inte självklart vilken typ av kompetens som behövs för nästa steg på "kunskapsstegen".

Vi vet idag inte om den globala interaktionen leder till nettovinst eller nettoförlust för Sverige. De internationella flödena är främst resultatet av företagets strategier, men den nationella politiken påverkar förutsättningarna för dessa beslut i relation till omvärlden. Hur de resurser som frigörs genom produktivitetökningar används blir mycket avgörande. En klok politik kräver ett förbättrat kunskapsunderlag för att förstå utflyttningens omfattning och långsiktiga betydelse för den ekonomiska tillväxten.

Vi vet idag inte om den globala interaktionen leder till nettovinst eller nettoförlust för Sverige.

Källor

Agrawal, Vivek et. al (2003) "Offshoring and Beyond", *McKinsey Quarterly* 2003:4.

Bardhan, Ashok & Cynthia Kroll (2003) *The Next Wave of Outsourcing*, Fisher Center for Real Estate & Urban Economics, University of California Berkeley.

Brainard, Lael & Robert Litan (2004) *Offshoring Service Jobs: Bane or Boon – and What to Do?*, Brookings Institution.

Breidne, Magnus (2004) "Ny kinesisk teknikpolitik – oroande tecken i skyn", *Tillväxtpolitisk utblick*, Nr. 4 (december), ITPS.

Business Week (2004a) "Software – Will Outsourcing Hurt America's Supremacy?" (1 mars).

BusinessWeek (2004b) "The Outsourcing Boomerang" (11 augusti).

CEB (2004) *Managing the Global R&D Function: Locating Innovation in China*, Corporate Executive Board.

Computerworld (2004) "R&D Starts to Move Offshore" (1 mars).

GAO (2004) *International Trade – Current Government Data Provide Limited Insight into Offshoring of Services*, US Government Accountability Office.

Global Insight (2004) *The Comprehensive Impact of Offshore IT Software and Services Outsourcing on the US Economy and the IT Industry*.

ITPS (2005) "Internationalisering är bra för produktivitet och FoU i Sverige", *Tillväxtpolitisk utblick*, Nr. 3 (mars).

Karlsson, Magnus (2004) "Företagens förändrade FoU-investeringar i USA och Sverige", *Tillväxtpolitisk utblick*, Nr. 2 (november), ITPS.

Mann, Catherine L. (2003) *Globalization of IT Services and White Collar Jobs: The Next Wave of Productivity Growth*, Institute for International Economics.

NSF (2004) *Science and Engineering Indicators 2004*, National Science Foundation.

Ny Teknik (2004a) "Indien får konkurrens som outsourcing-land" (22 september).

Ny Teknik (2004b) "Även utvecklingen flyttar till Kina" (13 oktober).

Regeringskansliet (2004) *Innovativa Sverige: En strategi för tillväxt genom förnyelse*, Ds 2004:36, Näringsdepartementet och Utbildningsdepartementet.

SCB (2003, 2004) *Forskning och utveckling inom företagssektorn*, Statistiska Centralbyrån.

Walsh, Kathleen (2003) *Foreign High-Tech R&D in China*, Henry L. Stimson Center.

Washington Post (2004) "Maybe We Could All Deliver Pizza..." (7 mars).

Läs även ITPS rapport:

"Internationalisering är bra för produktivitet och FoU i Sverige"

"Näringslivets internationalisering. Effekter på sysselsättning, produktivitet och FoU"

ITPS Statistik

"Internationella företag" som kostnadsfritt hämtas på www.itps.se

Tillväxtpolitisk utblick

AKTUELLT OM TILLVÄXTPOLITIK

En skrift från ITPS, Institutet för tillväxtpolitiska studier.

Utkommer med 10–20 nr per år, citera oss gärna men ange källan.

ISSN 1652-7879. Ansvarig utgivare: Sture Öberg.

FÖR YTTRE INFORMATION,

KONTAKTA: Magnus Karlsson

TEL: +1 202 467 26 54 E-POST: magnus.karlsson@itps.se

I REDAKTIONEN: Anders Östhol

TEL: +46 8 456 67 44 E-POST: anders.osthol@itps.se

Marianne Löfgren

TEL: +46 8 456 67 33 E-POST: marianne.lofgren@itps.se

POSTADRESS ITPS, Studentplan 3,
SE-831 40 Östersund

BESÖKSADRESS Stockholm: Tegelbacken 4

TELEFON +46 63 16 66 00 E-POST info@itps.se

FAX +46 63 16 66 01 HEMSIDA www.itps.se